

Saksframlegg

Arkivsak-dok. 20/3906-24
Saksbehandler Berit Weiby Gregersen

Utvalg	Møtedato
Kommunestyret	19.06.2025
Miljø- og teknisk utvalg	11.06.2025

Uttalelse fra Risør kommune til høring av søknad om konsesjon til Søndeled kraftverk

Kommunedirektørens forslag til vedtak

Kommunestyret er positive til at det gis konsesjon til Søndeled kraftverk.

NVE må sette følgende vilkår i konsesjonen:

1. Kravene til minstevannføring, utforming av dam, inntak, fisketrapp og fiskerenne må settes for å gi best mulig forhold for fisken i vassdraget.
2. Det må settes krav om avbøtende tiltak for å ivareta biologisk mangfold. De avbøtende tiltakene bør være krav om etablering av dypål og etablering av gyteområder i elva både nedstrøms dammen og mellom Brøbøvann og Stifoss samt i Haugelva og Nygårdsbekken.
3. Det må settes krav om at terrenginngrep ved inntakskummen utføres med stor varsomhet, slik at ikke kirkestedet forringes. Kraftstasjonen må utformes slik at den underordner og tilpasser seg kirka.
4. Det må være krav om at både miljøtiltakene og terrenginngrep og utformingen av kraftstasjonen skal beskrives i detaljplanen, og at tiltakene godkjennes av henholdsvis Statsforvalteren i Agder og Riksantikvaren eller Agder fylkeskommune før det kan gis igangsettingstillatelse.

Vedlegg

Søndeled kraftverk - Søknad om konsesjon

Søndeled kraftverk - Vedlegg

Kort resymé

NVE har sendt søknad fra AS Egeland's Verk om tillatelse til å bygge nytt Søndeled Kraftverk på høring, med høringsfrist 1. juli 2025. NVE skal behandle søknad om uttak av vann, rehabilitering av eksisterende dam, rørgate, ny kraftstasjon og permanent og midlertidig vei. NVE ønsker å få synspunkter på planen som er presentert i søknaden, om hvor vidt det bør gis tillatelse, valg av alternativ, forslag til begrensninger og aktuelle avbøtende tiltak for miljø og samfunn.

Kommunedirektøren er positiv til at det etableres vannkraftverk på Søndeled igjen, men det må være en forutsetning at det settes vilkår for både bygging og drift samt krav om avbøtende tiltak for å ivareta biologisk mangfold og fiskens vandringer opp og ned forbi kraftverket. Det må også settes krav om utforming av nytt kraftstasjonsbygg slik at det ikke får skjemmende virkninger for Søndeled kirke og kirkegården.

Saksopplysninger

Søndeled Kraftverk har ikke vært i drift siden 2007. AS Egeland's Verk ønsker å reetablere kraftverket og har sendt søknad om konsesjon til NVE.

NVE har i vedtak av 19.4.2024 kalt inn Søndeled Kraftverk, og retten til å ha de gamle anleggene etter kraftverksdriften stående, til konsesjonsbehandling. Det søkes nå om å rehabilitere eksisterende dam og bygge ny kraftstasjon. NVE skal i denne konsesjonsbehandlingen vurdere tillatelse til uttak av vann, rehabilitering av eksisterende dam, rørgate, ny kraftstasjon og permanent og midlertidig vei. NVE har sendt søknaden på høring, og ber om å få synspunkter på om planen bør gjennomføres, eventuelle valg av alternativ eller forslag til begrensninger i planene. Det bes også om begrunnede forslag til avbøtende tiltak som kan redusere eventuelle ulemper ved gjennomføring av prosjektet, og om søknaden gir tilstrekkelige opplysninger om tiltakets virkninger.

Innhold i konsesjonssøknaden

Søndeled kraftverk vil utnytte et fall på opptil 10 meter mellom kote 10,5 og kote 0,5 i Gjerstadvassdraget, ca. 250 meter oppstrøms utløpet til Søndeledfjorden. Det planlegges maskininstallasjon på 1,4 MW, som forventes å gi en gjennomsnittlig årlig produksjonsevne på 5,2 GWh.

Det vil bli sluppet minstevannføring fra inntaket til elveløpet på 3 m³/s i laksens oppvandringsperiode fra mai til oktober, i tillegg til vannet som går i fisketrapp og fiskerenne (ca. 0,25 m³/s). Resten av året skal det slippes 1 m³/s. Fiskerenna skal være åpen hele året, mens fisketrappa skal være stengt fra oktober til mai.

Det søkes om å rehabilitere eksisterende inntaksdam og inntakskum, og å bygge ny kraftstasjon på 120 m² vegg i vegg med inntakskummen. Det planlegges to utløpskanaler med hver sin turbin, en i elveløpet og en som går gjennom Feierhølen og videre ut i fjorden. Inntaket vil dekkes med en smalspillet rist. Sammen med fiskerenna skal dette forhindre at fisk går i turbinen og sikre trygg nedvandring. Eksisterende fisketrapp skal rehabiliteres.

Det søkes også om å bygge en permanent vei på 175 m som adkomstvei til kraftstasjonen, i tillegg til en noe lenger anleggsvei, som vil tilbakeføres etter byggeperioden. Strømmen skal mates inn på eksisterende 22 kV linje via en 25 m lang jordkabel. Eksisterende tømmerrenne og deler av den gamle rørgaten vil fjernes.

Søknaden beskriver tiltak for å forbedre vandringsveier for anadrom fisk og ål, og det skisseres mulige biotopforbedrende tiltak både oppstrøms og nedstrøms kraftverket.

Økonomi

Kommunen vil få årlige inntekter fra konsesjonskraft og konsesjonsavgifter dersom det gis konsesjon til Søndeled.

Kommuneplan

Et av kommuneplanens mål er at kommunen skal ta ansvar i klima- og naturkrisen som verden står overfor. Et av tiltakene for å bidra til å nå klimamålene er at kommunen skal tilrettelegge for etablering av kortreist grønn energiproduksjon til lokal næring og innbyggere. Utbygging og reåpning av vannkraftverk på Søndeled vil bidra til dette. Samtidig har kommunen som tiltak at vi skal prioritere naturmangfold og jobbe med kartlegging, bevaring og restaurering av viktige naturtyper. Her vil krav til utformingen av vannkraftverket og biotopforbedrende tiltak være viktig for at kommunens mål om bevaring av naturmangfold kan nås.

Folkehelse og levekår

En etablering av vannkraftverk på Søndeled, og tilhørende damanlegg vil bidra til at vannstanden i Brøbøvann blir høyere og mer stabil enn den er i dag når lukene i dammen er åpne. Dette vil føre til at gamle badeplasser vil kunne brukes igjen, og vil være positivt for friluftsliv og folkehelse.

Klima og natur

Vannkraftverk har både positive og negative effekter på klima og natur. Vannkraft produserer strøm med svært lave CO₂ utslipp, og produserer strøm i mange tiår og gir stabil energi. Samtidig vil en regulering av elva kunne skade fiskebestander og andre arter som er avhengige av naturlig vannføring. Vannkraftverket kan også hindre vandring opp og ned elva. På Søndeled har det vært vannkraftverk tidligere, og dammen har påvirket vassdraget over lang tid. I søknaden beskrives det hvordan vannslipp, fisketrapp og fiskerenne skal bidra til at fisk kan vandre opp og ned vassdraget. Det beskrives også biotopforbedrende tiltak som utlegging av gytegrus og etablering av dypål for å sikre elveløp med vann også når vannføringen er som lavest.

Næringsperspektiv

Utbygging av vannkraftverk på Søndeled vil bære positivt for det lokale næringslivet.

Vurderinger

Kommunestyret har i behandlinger av tidligere søknader om konsesjon til Søndeled vannkraftverk vært positive til at det skulle gis konsesjon. Kommunen har også nedfelt i Kommuneplanens samfunnsdel og i Miljøplanen at vi er positive til lokal energiproduksjon generelt, og at vi skal jobbe for etablering av vannkraftverk på Søndeled spesielt. Kommunedirektøren legger stor vekt på at kraftverket kan drives igjen og bidra til miljøvennlig kraft og å opprettholde den historiske industrien på Søndeled. Det legges også vekt på at Brøbøvann har stor betydning for lokalbefolkningen med et høyere vannspeil enn det har nå.

Etablering av vannkraftverk kan ha negative effekter på natur, og det vil være nødvendig med vilkår i konsesjonen som hensyntar viktige miljø- og naturverdier i Gjerstadvassdraget. Gjerstadvassdraget er det eneste lakseførende vassdraget i Risør kommune, og er sammen med Storelva og Vegåvassdraget et viktig vassdrag i vår region. Begge vassdragene er vernede vassdrag.

Søknaden beskriver regime for minstevannføring og slipp av vann når fisken vandrer, fisketrappa skal restaureres og det skal i tillegg anlegges en vandringsrenne for ål. Det er viktig at NVE setter vilkår som gir de beste forholdene for at fisk skal kunne vandre både opp og ned forbi vannkraftverket og dammen. Det er positivt at tiltakshaver vil gjøre utbedringer i samarbeid med Statsforvalteren i Agder, og at de sammen vil teste ut over en periode hvilket regime for slipp av vann som vil gi de beste forholdene for fisk.

Tiltakshaver beskriver også mulige biotopforbedrende tiltak både oppstrøms og nedstrøms kraftverket. Kommunedirektøren mener det er viktig at det stilles krav om at disse tiltakene skal gjennomføres. Vannkraftverket vil påvirke miljøet i elva negativt, og da må det settes vilkår om at avbøtende tiltak iverksettes. Det må settes krav om etablering av dypål, og av gyteområder både i elva mellom dammen og Søndeledsfjorden, mellom Brøbøvann og Stifoss og i sidevassdragene

Haugelva og Nygårdsbekken. Dette vil bidra til både viktige gyteområder og oppvekstområder for laks og sjørret. Utformingen av tiltakene må beskrives i detaljplanen og godkjennes av Statsforvalteren.

Søndeled kirke er en middelalderkirke med stor verneverdi. Den nye kraftstasjonsbygningen planlegges oppført ca 40 meter fra denne kirken. Kommunedirektøren vil påpeke at det må settes strenge vilkår om terrenginngrep og høyde, volum og utforming av kraftstasjonen, slik at den nye kraftstasjonen underordner og tilpasser seg til kirka. Det bør settes krav om at utformingen av bygget skal tilpasse seg landskapet og lokal byggeskikk, og at utformingen av bygget skal godkjennes av fylkeskommunen og/eller Riksantikvaren i detaljplanen.

Det må settes krav om at terrenginngrep ved inntakskummen utføres med stor varsomhet, slik at ikke kirkestedet forringes. Kraftstasjonen må estetisk utformes slik at den underordner og tilpasser seg kirka.

Kommunedirektørens konklusjon

Kommunedirektøren er positiv til at NVE gir konsesjon til Søndeled kraftverk. Dette er i tråd med både Kommuneplanens samfunnsdel og Miljøplanen, samt tidligere vedtak i kommunestyret.

Samtidig er det viktig at det settes tydelige vilkår i konsesjonen for å ivareta naturen i vassdraget og kulturmiljøet ved Søndeled kirke, som er en middelalderkirke med høy verneverdi. Kommunedirektøren forutsetter at kravene til minstevannføring, utforming av dam, inntak, fisketrapp og fiskerenne gir best mulig forhold for fisken i vassdraget.

Kommunedirektøren mener også at det må settes vilkår om biotopforbedrende tiltak i vassdraget, og at disse skal godkjennes av Statsforvalteren i Agder.

I tillegg må det settes strenge vilkår om terrenginngrep ved og utforming av kraftstasjonen, slik at estetisk utforming av kraftstasjonen underordnes og tilpasses kirkestedet.